

Romualda Franczuk, Roman Domagała

Mała Nieszawka, gm. Wielka Nieszawka, woj. toruńskie, st. 1

Informator Archeologiczny : badania 22, 131-132

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

z kwadratowych cegiełek o długości boku 16-17 cm i grubości 5-6 cm, oraz pomieszczenie przylegające do niej od strony północno-zachodniej. Był to budynek prawdopodobnie na rzucie prostokąta, drewniany, posadowiony na podmurówce z bloków piaskowca, kamieni wapiennych i cegły "palcówki". Podmurówkę zlokalizowano tylko w centralnej części obiektu, w pomieszczeniach zawierających urządzenia ogrzewcze. Pomieszczenia poboczne posiadały podwalny dębowe posadowione bezpośrednio na ziemi. Dwór można datować na podstawie zabytków ruchomych na przełom XV i XVI w. Liczne ślady spaleniowy świadczą o zniszczeniu dworu wskutek pożaru.

Po spaleniu dwór został rozebrany do poziomu podwalin i podmurówek, a następnie zasypany ziemią pochodzącą prawdopodobnie z pogłębiania fosy. Na tak zniwelowanym po raz drugi terenie pobudowano, zapewne w początku XVI w. następny dwór, całkowicie drewniany. W 1988 r. odsłonięto fragment dziedzińca utwardzonego zaprawą wapienną, wylaną na warstwie niwelacyjnej gruzu ceglanego. Nie odkryto dotąd budynków związanych z tą ostatnią fazą zaścienia zamczyska. Można ją łączyć z opisem znanym z XVII-wiecznych Inwentarzy.

Wykop zlokalizowany w południowo-wschodnim narożniku zamczyska odsłonił wysoki słupek zbudowany z ciosów wapiennych, piaskowca i cegły "palcówki", na fundamencie z kamieni granitowych, analogicznie do odkrytych w roku ubiegłym. Potwierdza to palisadowy charakter umocnień na całym obwodzie krawędzi zamczyska.

Z zabytków ruchomych odkryto 1 monetę - srebrny szeląg Albrechta Pruskiego z 1530 r., fragmenty naczyń glinianych (wyklejono całkowicie 1 dzbanek) i szklanych, fragmenty uprzęży końskiej, sprzączki żelazne do pasa oraz liczne gwoździe i haki żelazne.

Materiały i dokumentację złożono w Muzeum Regionalnym w Kraśniku.

Przewiduje się kontynuację badań.

Lubiąż, gm. Wołów,
woj. wrocławskie

Wojewódzki Ośrodek Archeologiczno-Konserwatorski we Wrocławiu

Badania prowadziła mgr inż. arch. Ewa Łużyńska. Konsultant: prof. dr hab. Edmund Małachowicz. Finansował WOA-K we Wrocławiu. Pierwszy sezon badań. Ratownicze badania inwentaryzacyjne browaru i piekarni z XII - XX w.

Najokazalszym budynkiem gospodarczym klasztoru cysterskiego w Lubiążu jest budynek dawnego browaru i piekarni. Jest on położony w południowo-zachodniej części wzgórza klasztornego. Pierwsze wzmianki o wzniesieniu tych obiektów gospodarczych pochodzą z 1404 i 1452 r. Najstarszy przekaz ikonograficzny datowany jest na poł. XVIII w.

W związku z remontem tych obiektów prowadzono nadzór robót budowlanych i wykonano inwentaryzację zachowanych reliktów z siedmiu faz budowlanych.

I. Pod koniec XII w. w czasie budowy pierwszego cenobium cysterskiego w Lubiążu, założono budynek gospodarczy o wymiarach 11,5 x 6,6 m. Przetrwała piwnica tego założenia wzniesiona z cegły o układzie wendyjskim.

II. W pierwszej połowie XIII w. dobudowano do południowo-wschodniego narożnika kuchnię o wymiarach 6,5 x 5,5 m krytą sklepieniem stożkowym.

III. W drugiej połowie XIII w. do kuchni dobudowano od strony zachodniej budynek gospodarczy o wymiarach 8,3 x 10,8 m częściowo podpiwniczony. Piwnica była sklepią kolebą ostrołukową.

IV. W XIV - XV w. nastąpiła przebudowa wnętrza istniejących trzech budynków, dowodem tego jest wymiana południowej ściany budynku z końca XII w.

V. W latach 20-tych XVIII w. włączono relikt zniszczonych pożarem budynków średniowiecznych w obręb budowli nowożytnej. Wzniesiono dwukondygnacyjny, nakryty podwójnym dachem trzynastoosiowy budynek.

VI. Całkowita przebudowa obiektu w początkach XIX w. Budynek wydłużono na zachód, przebudowano wnętrza, zwiększono ilość kondygnacji, oblicowano elewacje.

VII. Na początku XX w. zmieniono niektóre ściany działowe, zagruzowano część piwnic, wymieniono niektóre sklepienia na stropy.

Badania będą kontynuowane.

Mała Nieszawka, gm. Wielka
Nieszawka, woj. toruńskie,
st. 1

Muzeum Okręgowe Oddział Archeologii w Toruniu

Badania prowadziła mgr Romualda Franczuk, przy współpracy mgr Romana Domagały. Finansował WKZ w Toruniu. Jedenasty sezon badań. Relikty zamku pokrzyżackiego (XIV-XV w.).

Po rocznej przerwie kontynuowano badania na zamku, w skrzydle zachodnim, gdzie

pracami objęto jego część wschodnią o powierzchni 36 m². Założono również po jednym sondażu na domniemanych przedzameczach północnym i wschodnim.

Odsionięte w skrzydle zachodnim relikty zabudowy wyjaśniły podział tego skrzydła na trzy pomieszczenia. Od strony skrzydła południowego kuchnia z paleniskiem przy ścianie północnej, dalej w kierunku północnym pomieszczenie środkowe z wnęką oraz pomieszczenie północne, którego eksploracja nie została zakończona. Poza kuchnią, przeznaczenie pozostałych pomieszczeń nie jest, na obecnym etapie badań, możliwe do określenia. Wśród ruchomego materiału zabytkowego największą grupę stanowią fragmenty ceramiki z XIV - XV w., przedmioty metalowe (brązowe, głównie żelazne), fragmenty szkła naczyniowego i witrażowego, kości zwierzęce, łuski i ości rybne.

Sondaże założone na przedzameczach potwierdziły lokalizację jednego z przedzamecz na północ od zamku, gdzie w warstwie kulturowej odkryto materiał z XIV - XV w. (fragmenty ceramiki, przedmioty żelazne, fragmenty szkła naczyniowego i okleinowego). Problem przedzamecza wschodniego pozostał otwarty. Układ warstw oraz przemieszanie występującego w nich materiału zabytkowego (fragmenty ceramiki z okresów: halszackiego, wczesno- i późnośredniowiecznego oraz czasów nowożytnych) należy interpretować najprawdopodobniej jako wynik prac niwelacyjnych związanych z położonym obok gospodarstwem.

**Międzylesie,
woj. wałbrzyskie**

**Muzeum Archeologiczne
we Wrocławiu**

Badania prowadził mgr L. Berduła. Finansowało Muzeum Ziemi Kłodzkiej. Drugi sezon badań. Średniowieczna huta szkła.

Główny nacisk położono na rozpoznanie wielkości stanowiska, szczególnie w jego części położonej na lewym brzegu Owczego Potoku. W tym celu wykonano 16 wykopów sondażowych o pow. 4 m² oraz jeden wykop o powierzchni 25 m². Udało się ustalić w przybliżeniu zasięg stanowiska. W wykopie II/88 odkryto fragment konstrukcji kamlenno-glinianej, najprawdopodobniej fundament ślany pleca do wytopu szkła. Z warstw splecionej gliny pozyskano żużel szklany, bryły ciemnozelenego szkła, kilkadziesiąt fragmentów donic oraz kilkaset fragmentów naczyń glinianych. W oparciu o ceramikę oraz dane ze źródeł pisanych chronologię stanowiska oznaczono na XIV w.

Materiały archeologiczne oraz dokumentacja znajduje się w Muzeum Archeologicznym we Wrocławiu.

Badania będą kontynuowane.

**Parzęczew,
woj. łódzkie**

Konserwator Zabytków Archeologicznych w Łodzi

Badania prowadził doc. dr hab. Leszek Kajzer. Finansował WKZ w Łodzi. Pierwszy sezon badań. "Fortaliteja" rodziny Parzęczewskich z XV - XVI (XVII w.) w.

Parzęczew nad rzeczką Gnidą, miasteczko od 1421 r., stanowił ośrodek klucza majątkowego Parzęczewskich, których potęga przypadała na lata od połowy XIV po trzecią ćwierć XV w. W łąkach nad rzeką, na północny-zachód od rynku, zachował się kopiec o średnicy podstawy ok. 26 m i wysokości 4 m, który nie był dotychczas przedmiotem badań terenowych. Prace weryfikacyjno-sondażowe miały na celu poznanie jego chronologii i charakteru zabudowy.

Nasyp przecięto po osi N-S trzema wykopami prowadzonymi od wierzchołka kopca do jego północnego podnóża. Przebadana powierzchnia, wynosząca łącznie 25 m² (ok. 55 m³) stanowi jego północny promień. Znalaziono ponad 800 ułamków naczyń glinianych i liczne przedmioty z innych tworzyw, łącznie 1014 zabytków.

Stwierdzono, że obiekt traktować należy jako dwufazowy. Z fazy pierwszej zachowała się tylko ciemna warstwa kulturowa, ułożona niewiele ponad poziomem łąk. Znalaziono w niej 5 fragmentów naczyń późnośredniowiecznych, wykonanych w "tradycyjnej" technologii, które datować można orientacyjnie na XV w.

Natomiast usypanie kopca związane było z fazą drugą, określoną licznymi fragmentami naczyń i kaflami plecowymi na XVI w. Na wierzchołku nasypu stał wtedy drewniany dwór, po którym (oprócz ruchomości) pozostał poziom glinianego klepska i mizerna warstwa kulturowa. W niej znaleziono wszystkie pozostałe zabytki. Prawdopodobnie także z drugą fazą łączyć można drewniane, obsypane eratykami moszczenia, zapobiegające rozsuwaniu się nasypu.

Zrekonstruowanie form i rozmiarów dworu nie jest możliwe, choć na pewno był to budynek bez podpiwniczenia. Funkcjonował od I połowy XVI do I połowy (lub połowy) XVII w., a następnie uległ spaleni.

Badania wykazały więc, że dwór na kopcu nie może być łączony z okresem największej prosperity Parzęczewskich, zaś sam nasyp nie jest obiektem późnośredniowiecznym, lecz